Ευρωπαϊκό Δίκτυο
Αγροτικής Ανάπτυξης

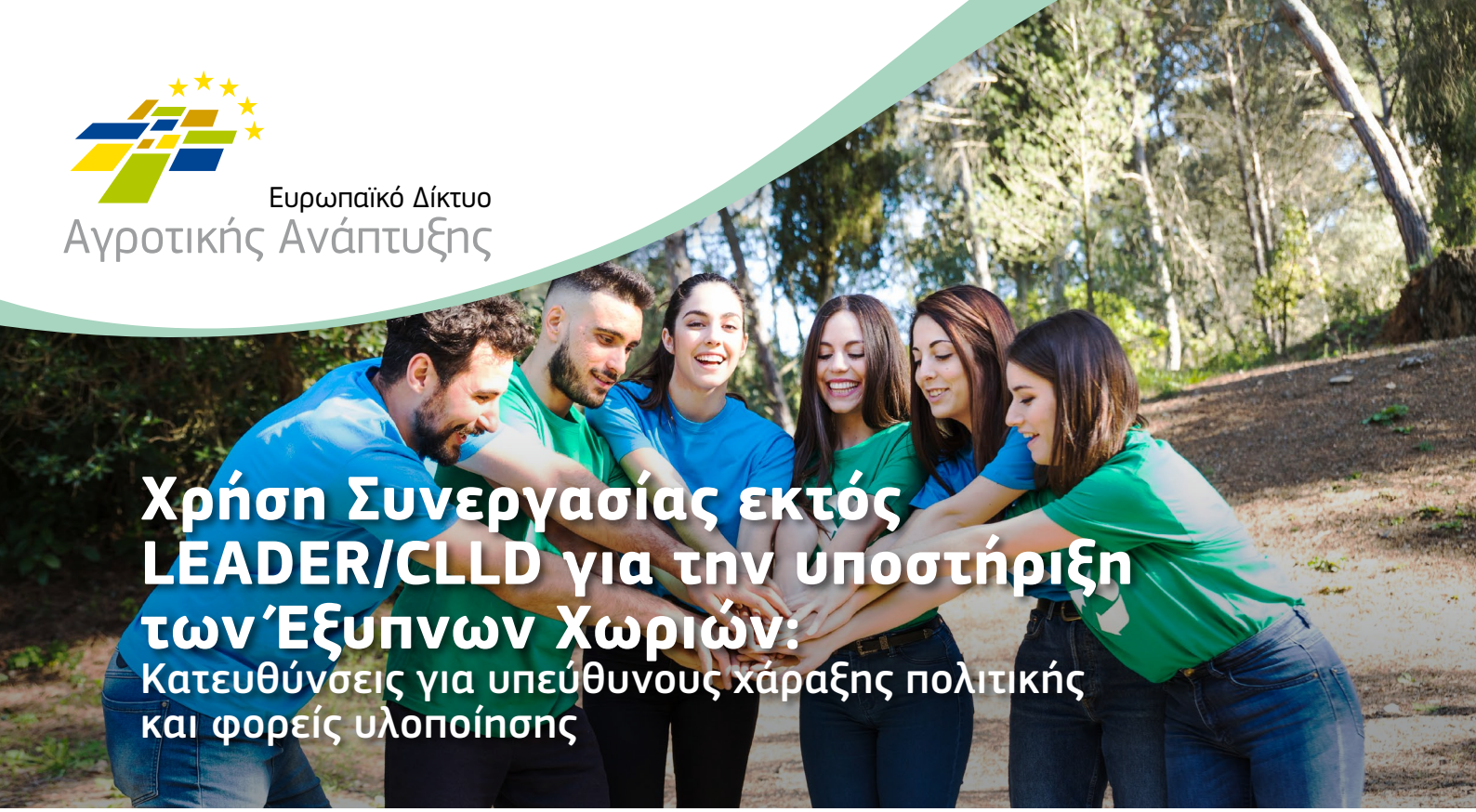

Χρήση Συνεργασίας εκτός LEADER/CLLD για την υποστήριξη των Έξυπνων Χωριών:

Κατευθύνσεις για υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και φορείς υλοποίησης

Photo © Freepik

1. Εισαγωγή 1
2. Έξυπνα Χωριά και συνεργασία 2
3. Η σημαντική ευελιξία του μέτρου Συνεργασία 2014-2020 4
4. Είδη επιλέξιμων δραστηριοτήτων συνεργασίας 5
5. Είδη επιλέξιμων δαπανών 6
6. Συμπεράσματα από την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας για τη Γεωργία (ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ) 7
7. Συνένωση όλων των στοιχείων για τη δημιουργία μιας «ακόμα πιο ολοκληρωμένης» προσέγγισης 7

Το περιεχόμενο του παρόντος εγγράφου βασίζεται στα αποτελέσματα των συζητήσεων της Θεματικής Ομάδας του ΕΔΑΑ για τα Έξυπνα Χωριά και δεν εκφράζει τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Έξυπνα Χωριά επισημάνθηκαν στην Ανακοίνωση για το μέλλον των τροφίμων και της γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Νοέμβριος 2017) ως προτεραιότητα που θα βοηθήσει *«τις τοπικές κοινότητες να επιληφθούν των ζητημάτων της ελλιπούς πρόσβασης στην ευρυζωνικότητα, των ευκαιριών απασχόλησης και της παροχής υπηρεσιών με σαφή και κατανοητό τρόπο»*. Η έννοια των Έξυπνων Χωριών είναι σημαντική επειδή στρέφει ξανά την προσοχή στις ανάγκες και τις δυνατότητες των αγροτικών περιοχών, ενώ παράλληλα επισημαίνει την ανάγκη για πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στην ενίσχυση των κοινοτήτων σε εντελώς τοπικό επίπεδο προκειμένου οι αγροτικές περιοχές να καταφέρουν να επιβιώσουν και να ευδοκιμήσουν μέσα στις επόμενες δεκαετίες. Ωστόσο, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η έννοια των Έξυπνων Χωριών αφορά σε μεγάλο βαθμό τη διαδικασία μέσω της οποίας οι τοπικές κοινότητες αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του δικού τους μέλλοντος. Δεν προτείνεται ούτε τεκμαίρεται κάποιο ενιαίο μοντέλο για τα Έξυπνα Χωριά, δεδομένου ότι οι ανάγκες και οι δυνατότητες κάθε αγροτικής κοινότητας και κάθε αγροτικής περιοχής ποικίλλουν αισθητά σε όλη την ΕΕ (ανατρέξτε στη συνοπτική παρουσίαση «Πώς να υποστηρίξετε τις στρατηγικές των Έξυπνων Χωριών που ενισχύουν τις αγροτικές κοινότητες με αποτελεσματικότητα»).

Παρότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να στηρίξουν τα Έξυπνα Χωριά, στις νομοθετικές προτάσεις για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) για το διάστημα μετά το 2020 ή στην Πολιτική Συνοχής δεν έχουν συμπεριληφθεί συγκεκριμένες παρεμβάσεις. Αντ' αυτού, δίνεται έμφαση στη σημασία της έννοιας με την εισαγωγή ενός δείκτη αποτελεσμάτων των Έξυπνων Χωριών στον προτεινόμενο κανονισμό για τα Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται ευελιξία στα κράτη μέλη να σχεδιάσουν τη δική τους εθνική / περιφερειακή στήριξη για τα Έξυπνα Χωριά, προσαρμόζοντας τα ευρύτερα είδη παρεμβάσεων από διάφορες πολιτικές στο νέο κανονισμό για τα «Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ» στο συγκεκριμένο πλαίσιο και τις ιδιαίτερες ανάγκες των δικών τους αγροτικών κοινοτήτων.

Funded by the European Commission

Μια παρέμβαση πολιτικής που πρέπει να έχει κομβική θέση στη σταδιακή παρουσίαση της έννοιας των Έξυπνων Χωριών είναι η διαθέσιμη στήριξη για τις διάφορες μορφές συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών αγροτικών «οντοτήτων». Το παρόν ενημερωτικό έγγραφο διερευνά ειδικά τον δυνητικό ρόλο της συνεργασίας εκτός LEADER/CLLD για τη στήριξη των Έξυπνων Χωριών ενώ ο ρόλος του LEADER/CLLD εξετάζεται σε άλλο ενημερωτικό έγγραφο. Έχει καταρτιστεί πρωτίστως ερμηνεύοντας οδηγίες και εμπειρίες από προηγούμενες περιόδους προγραμματισμού στο πλαίσιο της πρότασης της Επιτροπής για έναν κανονισμό σχετικά με τα «Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ» για την περίοδο 2021-2027.

© Pexels - Rachel Vine

2. ΕΞΥΠΝΑ ΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Σκοπός των Έξυπνων Χωριών είναι να μετουσιώσουν την ενέργεια, το όραμα και τη δέσμευση των τοπικών κοινοτήτων σε τοπική δράση. Η συνεργασία έχει κομβική σημασία σε αυτή τη διαδικασία. Τα παραδείγματα έργων και οι πρωτοβουλίες που συγκεντρώθηκαν και συζητήθηκαν από τη θεματική ομάδα του ΕΔΑΑ για τα Έξυπνα Χωριά φανερώνουν ξεκάθαρα ότι τα Έξυπνα Χωριά συνήθως ξεκινούν όταν ο τοπικός πληθυσμός συσπειρώνεται γύρω από ένα κοινό πρόβλημα ή ένα κοινό όραμα προκειμένου να υλοποιήσει κάποια μορφή συμμετοχικής στρατηγικής από «κάτω προς τα άνω», η οποία παρέχει έναν οδικό χάρτη για τη συνεργασία και μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής:

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

ένας σαφής προσδιορισμός της αλληλουχίας των δράσεων/ παρεμβάσεων συνεργασίας που έχουν προταθεί από την κοινότητα για την πραγμάτωση του οράματός τους.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

μια επισκόπηση του τρόπου διαχείρισης αυτών των δράσεων / παρεμβάσεων (και από ποιον).

ΕΞΗΓΗΣΗ

μια εξήγηση του τρόπου με τον οποίο τα μέλη της ευρύτερης κοινότητας θα κινητοποιηθούν και θα συμμετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία με αποτελεσματικότητα.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ

μια εκτίμηση των συναφών δαπανών.

Προκειμένου να επιτύχουν αυτό το σημείο – και να το ξεπεράσουν – πρέπει να υπάρχουν ορισμένοι ευνοϊκοί όροι. Σε αυτούς τους όρους περιλαμβάνονται τα εξής:

Καλά αναπτυγμένη **αυτο-οργάνωση** και **διακυβέρνηση,** με τη συμμετοχή οντοτήτων δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου.

Άμεσα διαθέσιμες και ενεργές υπηρεσίες **εμψύχωσης, διευκόλυνσης** και **διαμεσολάβησης** που θα συντελέσουν στη σύναψη συμμαχιών και εταιρικών σχέσεων μεταξύ των σχετικών οντοτήτων..

Ανάπτυξη ικανοτήτων ηγεσίας και δεξιοτήτων για την κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού ώστε να επικεντρωθεί σε θέματα που έχουν σημασία για τους ίδιους.

Πρόσβαση στις γνώσεις, πληροφορίες και δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την καλλιέργεια νέων ιδεών και κλιμάκωσή τους έως το σημείο της υλοποίησης. Ενδεχομένως περιλαμβάνονται τεχνικές μελέτες ή μελέτες σκοπιμότητας ή, σε πολλές περιπτώσεις, πιλοτική εφαρμογή νέων ιδεών και μάθηση μέσα από την πράξη.

Πρόσβαση σε γρήγορη και ευέλικτη χρηματοδότηση, ιδανικά με τη μορφή (συνολικών) επιχορηγήσεων συνεργασίας που μπορούν να προσφέρουν στον τοπικό πληθυσμό ειδικά προσαρμοσμένα «πακέτα» μέτρων χρηματοδότησης για πολλές κατηγορίες δαπανών ή σε συνδυασμό με άλλες επιχορηγήσεις στο πλαίσιο άλλων μορφών παρεμβάσεων.

© Icons: Freepik-Flaticon

Όλοι οι ευνοϊκοί όροι που παρουσιάστηκαν παραπάνω μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή ή/και να καλλιεργηθούν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από τη δημόσια χρηματοδότηση για συνεργασία και κοινές δραστηριότητες, η οποία έχει καταστεί ένα εδραιωμένο στοιχείο της πολιτικής Αγροτικής Ανάπτυξης της ΕΕ τα τελευταία χρόνια.

Η συνεργασία στο εσωτερικό και μεταξύ των Ομάδων Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) έχει ενσωματωθεί σε μεγάλο βαθμό στην προσέγγιση των LEADER/CLLD από τα πρώιμα στάδια της ανάπτυξής της ενώ η στήριξη για άλλες ειδικές μορφές κοινής δραστηριότητας στην αγροτική οικονομία θεσπίστηκε αργότερα.

Για την περίοδο προγραμματισμού 2007-2013, ήταν διαθέσιμη στήριξη για συνεργασία στην ανάπτυξη νέων προϊόντων, διαδικασιών και τεχνολογιών, υπήρξε συμμετοχή των γεωργών σε συστήματα ποιότητας των τροφίμων καθώς και ίδρυση και λειτουργία ενώσεων παραγωγών. Για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, η στήριξη ενισχύθηκε περαιτέρω στο πλαίσιο του «Μέτρου Συνεργασίας» (άρθρο 35 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013), το οποίο πρόσφερε νέες ευκαιρίες για:

α. τη συσπείρωση ενός πολύ ευρύτερου φάσματος ατόμων / οντοτήτων σε κοινές δραστηριότητες,

β. τη διεύρυνση του θεματικού πεδίου και την αύξηση της κλίμακας συνεργασίας και

γ. την παροχή πρόσθετων ήπιων μορφών στήριξης για τη θέσπιση και την εφαρμογή κοινών δραστηριοτήτων (π.χ. εμψύχωση και λειτουργικές δαπάνες).

Για την περίοδο προγραμματισμού 2021-2027, προτείνονται περαιτέρω τα εξής:

- η στήριξη για όλα τα είδη συνεργατικών δραστηριοτήτων (από τις εταιρικές σχέσεις LEADER/CLLD και τις τοπικές και διακρατικές δράσεις τους έως τα τοπικά σχέδια διαχείρισης δασών) καλύπτονται από ένα μόνο άρθρο [1] σχετικά με τον τύπο παρέμβασης της συνεργασίας και
- το πεδίο εφαρμογής αυτής της στήριξης εκτείνεται για να καλύψει επίσης τα Έξυπνα Χωριά.

Στις ακόλουθες ενότητες του παρόντος ενημερωτικού εγγράφου διερευνώνται οι αρχές του Μέτρου Συνεργασίας για την περίοδο 2014-2020 και το πώς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη των Έξυπνων Χωριών. Πιο λεπτομερείς επεξηγήσεις παρέχονται στο καθοδηγητικό έγγραφο της ΕΚ (Νοέμβριος 2014) για το Μέτρο Συνεργασίας [2].

(1) Άρθρο 71 του προτεινόμενου κανονισμού (COM(2018) 392 final) σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τα στρατηγικά σχέδια της ΚΓΠ για την περίοδο 2021-2027.

(2) https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/w10_guidance_cooperation_measure_art_35.pdf

3. Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ 2014-2020

Σύμφωνα με το άρθρο 35 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1305/2013, οι βασικοί κανόνες της ΕΕ για την Αγροτική Ανάπτυξη 2014-2020 χρηματοδότησης των συνεργασιών είναι ότι:

IV. τουλάχιστον δύο οντότητες πρέπει να συμμετέχουν σε μια υποστηριζόμενη κοινή δραστηριότητα,

V. η παρεχόμενη χρηματοδότηση πρέπει ουσιαστικά να αφορά τη στήριξη των εμπλεκόμενων οντοτήτων για την από κοινού εργασία τους σε συνεργατικό πλαίσιο (δηλαδή δεν υπάρχει απαιτούμενο θεματικό επίκεντρο πέραν της υλοποίησης των σχετικών προτεραιοτήτων του ΠΑΑ) και

VI. η στήριξη για κοινές δραστηριότητες πρέπει να χρησιμοποιείται για την υλοποίηση «νέων πραγμάτων». Η χρηματοδότηση δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για τη στήριξη κοινών δραστηριοτήτων που ήδη πραγματοποιούνται.

Επομένως, στο πλαίσιο των Έξυπνων Χωριών, δεν θα μπορούσε να προσφερθεί χρηματοδότηση σε υπάρχουσες κοινοτικές ομάδες με υφιστάμενα έργα αλλά θα μπορούσε να διατεθεί για υφιστάμενες κοινοτικές ομάδες με νέα έργα ή για νέες κοινοτικές ομάδες με νέα έργα.

Με βάση αυτούς τους βασικούς κανόνες, ένα πολύ ευρύ φάσμα συνεργαζόμενων φορέων είναι, στη συνέχεια, δυνητικά επιλέξιμοι για ενίσχυση, με την προϋπόθεση ότι η δραστηριότητά τους συντελεί στις προτεραιότητες της τρέχουσας εθνικής/περιφερειακής πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, οι συνεργαζόμενες οντότητες δεν είναι υποχρεωμένες να δραστηριοποιούνται στη γεωργία, τη δασοκομία ή τον τομέα τροφίμων. Ορισμένες ενδέχεται να δραστηριοποιούνται ή εναλλακτικά καμία.

Τρεις είναι οι κύριες μορφές [3] συνεργασίας που λαμβάνουν στήριξη κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, οι οποίες έχουν ευρύτερη συνάφεια με την έννοια των Έξυπνων Χωριών:

1. **Δίκτυα** – η δημιουργία νέων δικτύων (μαζί με την έναρξη νέων δραστηριοτήτων δικτύου) αναφέρεται ρητά ως επιλέξιμη για τη χρηματοδότηση συνεργασίας την περίοδο 2014-2020 λόγω της μεγάλης σημασίας που έχουν τα δίκτυα για την ώθηση της καινοτομίας και της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ανταλλαγής γνώσεων, την κοινή χρήση εγκαταστάσεων και τεχνογνωσίας, καθώς και τη διευκόλυνση πιο εντατικών αλληλεπιδράσεων. Η προσέγγιση της δικτύωσης είναι πολύ ευρεία και ευέλικτη.
2. **Επιχειρησιακές ομάδες (ΕΟ) ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ** – Οι Επιχειρησιακές Ομάδες αποτελούν πολύ συγκεκριμένη μορφή έργων συνεργασίας, οι οποίες συστήνονται από *«ενδιαφερόμενους φορείς, όπως γεωργούς, ερευνητές, συμβούλους και επιχειρήσεις... που μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ»*. Επομένως, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση:

   α) στη δημιουργία εταιρικών σχέσεων που γεφυρώνουν το χάσμα μεταξύ έρευνας και πρακτικής,

   β) στην εφαρμογή πειραματικών έργων επικεντρωμένων στην καλλιέργεια διαδραστικής καινοτομίας και στη συν-δημιουργία λύσεων για τις πρακτικές, καθημερινές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γεωργοί και οι δασοκόμοι, και

   γ) στη διάδοση των διαπιστώσεων από αυτά τα έργα.
   Οι ΕΟ είναι πολύ ευέλικτες ομάδες και υπάρχουν πολύ λίγες προδιαγραφές σε σχέση με τη μορφή τους.
3. **Άλλες ομάδες συνεργασίας** – διατίθεται επίσης στήριξη για άλλες μορφές ενώσεων και κοινές δραστηριότητες που έχουν λιγότερο πειραματικό χαρακτήρα συγκριτικά με τις επιχειρησιακές ομάδες της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ, αλλά διατηρούν ένα πολύ ευρύ πεδίο δράσης (δείτε ενότητα 4) και τη δυνατότητα κάλυψης πολλών διαφορετικών ειδών δαπανών.

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ: ΕΝΑ ΔΙΚΤΥΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΕΣ ΣΤΗ ΦΥΣΗ (ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ)

Η ζήτηση για δραστηριότητες που βασίζονται στη φύση όπως οι περίπατοι στο δάσος με ζώα ολοένα αυξάνεται. Αυτές οι δραστηριότητες «πράσινης φροντίδας» μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση ζητημάτων σχετικών με την υγεία και την κοινωνία. Ωστόσο, οι νεοφυείς επιχειρήσεις συχνά χρειάζονται συμβουλές και στήριξη στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Μια ΜΚΟ από τη Φινλανδία επεδίωξε την ανάπτυξη ενός δικτύου στήριξης. Η φινλανδική ΜΚΟ χρησιμοποίησε το Μέτρο 16.2 του ΠΑΑ: «Ανάπτυξη νέων προϊόντων και μεθόδων» για την ανάπτυξη μιας πλατφόρμας που θα καθοδηγεί τις νέες επιχειρήσεις και θα τους δίνει τη δυνατότητα ανταλλαγής των βέλτιστων πρακτικών. Επίσης, ανέπτυξε διάφορες δραστηριότητες όπως ταξίδια μελέτης, ομάδες εργασίας και οδοιπορικά παρουσίασης (road show) ώστε να μπορέσουν να αναπτυχθούν.

Περισσότεροι από 100 πάροχοι υπηρεσιών πράσινης φροντίδας συμμετείχαν στις εκδηλώσεις και τις δραστηριότητες του έργου κατά το πρώτο έτος. Δεκάδες νεοφυείς επιχειρήσεις συμμετείχαν στο GreenCareLab, μια πλατφόρμα για τον έλεγχο και την ανάπτυξη επιχειρηματικών ιδεών και υπηρεσιών. Επιπλέον, παρουσιάστηκαν τέσσερις θεματικές ομάδες για υπηρεσίες πράσινης φροντίδας σχετικές με τα ζώα, τη γεωργία, την κηπουρική και τη φύση.

ΑΛΛΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Positive Agritude: ένα αγροτικό δίκτυο για την κοινωνική επανένταξη ευάλωτων ατόμων. Στήριξη ευάλωτων ατόμων και διευκόλυνση της επανένταξής τους στην κοινωνία μέσω μικρών εθελοντικών εργασιών σε τοπικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

(3) Τα συμπλέγματα φορέων (cluster) είναι επίσης επιλέξιμα για στήριξη αλλά με βάση τους τρέχοντες κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων καθορίζονται με πολύ μεγάλη ακρίβεια και περιορίζονται σε ορισμένες δραστηριότητες, μειώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ευελιξία και τις δυνατότητές τους για την εφαρμογή της έννοιας των Έξυπνων Χωριών.

4. ΕΙΔΗ ΕΠΙΛΕΞΙΜΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πολλά είδη κοινών δραστηριοτήτων είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση μέσω του Μέτρου Συνεργασίας κατά την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, πολλές από τις οποίες έχουν σταθερά μεγάλη συνάφεια για την έννοια των Έξυπνων Χωριών – δείτε τη λίστα παρακάτω. Δεν πρόκειται για οριστική λίστα δραστηριοτήτων συνεργασίαςκαι οι διαχειριστικές αρχές μπορούν να προτείνουν άλλες μορφές συνεργασίας (μαζί με εύλογη αιτιολόγηση) που είναι απαραίτητες για τη σταδιακή επέκταση της έννοιας των Έξυπνων Χωριών εντός της τρέχουσας περιόδου προγραμματισμού ή στην επόμενη.

Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης εκτός LEADER.

Η χρηματοδότηση για τη συνεργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εφαρμογή στρατηγικών που καλύπτουν ορισμένες από τις ανάγκες μιας συγκεκριμένης αγροτικής περιοχής / κοινότητας, αλλά είναι λιγότερο διεξοδικές από την ολοκληρωμένη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης μιας Ομάδας Τοπικής Δράσης των LEADER/CLLD. Αυτή η μορφή συνεργασίας έχει σκοπό να στηρίξει τις συμπράξεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα με πιο ειδικό και επικεντρωμένο στόχο ανάπτυξης από την ΟΤΔ. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη και η υλοποίηση μιας στρατηγικής ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για ένα χωριό. Όλα τα παραπάνω έχουν μεγάλη σημασία για την έννοια των Έξυπνων Χωριών, συμπεριλαμβανομένης της κάλυψης των κενών όπου το πρόγραμμα LEADER δεν υπάρχει ή δεν αντιμετωπίζει την ανάγκη.

Κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον.

Δυνητικά έχει μεγάλη σημασία για τα Έξυπνα Χωριά, με στόχο την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων, όπως η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η αποτελεσματική διαχείριση νερού, η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η διατήρηση γεωργικών τοπίων κ.λπ. Ταιριάζει ιδιαίτερα σε πιο σύνθετα έργα για το περιβάλλον ή το κλίμα που περιλαμβάνουν πολλές κοινές δραστηριότητες με πολλούς συμμετέχοντες και, συνεπώς, συνεπάγονται υψηλές δαπάνες συντονισμού / οργάνωσης.

Βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και τοπικές αγορές.

Πρόκειται για μια δημοφιλή μορφή συνεργασίας που μπορεί να συνδεθεί στενά με μια σειρά από πρωτοβουλίες ανάπτυξης της κοινότητας, ιδιαίτερα αυτές που επικεντρώνονται σε πιο αυτοσυντηρούμενες και ανθεκτικές τοπικές οικονομίες. Η χρηματοδότηση για τη συνεργασία μπορεί επίσης να επεκταθεί στην προώθηση συγκεκριμένων βραχειών αλυσίδων εφοδιασμού ή τοπικών αγορών.

Πιλοτικά έργα.

Αυτά θεωρούνται ευρέως ως «δοκιμαστικά» ή «πειραματικά» έργα που μπορούν να ολοκληρωθούν με κάποια μορφή διαδικασίας «ανάπτυξης». Οι τρέχοντες κανόνες για τη χρηματοδότηση δεν περιορίζουν τα πιλοτικά έργα σε κάποιον συγκεκριμένο τομέα αλλά οφείλουν να ανταποκρίνονται στις προτεραιότητες της ΕΕ για την αγροτική ανάπτυξη. Τα πιλοτικά έργα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για τη στήριξη αυτόνομης έρευνας αλλά μπορούν να συνδέονται και να συνοδεύουν πρακτικά έργα. Στο πλαίσιο των Έξυπνων Χωριών, τα πιλοτικά έργα θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την καλλιέργεια της κοινωνικής καινοτομίας, εν πολλοίς με τον ίδιο τρόπο που τα έργα του προγράμματος LEADER θα πρέπει να θεωρούνται ως «θερμοκοιτίδες καινοτομίας».

Διάφορες μορφές συνεργασίας μεταξύ μικρών επιχειρήσεων.

Σκοπός είναι να ευνοηθεί η συνεργασία μεταξύ μικρών επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές, προκειμένου να εξασφαλίσουν οικονομίες κλίμακας, από τις οποίες δεν μπορούν να επωφεληθούν όταν ενεργούν μόνες τους. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη ή/και στην εμπορία των υπηρεσιών αγροτουρισμού την περίοδο 2014-2020, αλλά δυνητικά έχει σημασία για ορισμένες στρατηγικές / σχέδια των Έξυπνων Χωριών, ιδιαίτερα εάν διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής.

Διαφοροποίηση της γεωργίας σε κοινωνικές λειτουργίες.

Χρηματοδότηση για έργα συνεργασίας που αφορούν την «κοινωνική γεωργία» και τη διαφοροποίηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, παροχή υγειονομικής περίθαλψης, προστατευμένους χώρους εργασίας, γεωργία με τη στήριξη της κοινότητας κ.λπ. Δυνητικά σημαντική στο πλαίσιο ορισμένων στρατηγικών / σχεδίων Έξυπνων Χωριών.

Σχέδια διαχείρισης δασών.

Πρόκειται για μια άλλη πολύ συγκεκριμένη μορφή συνεργασίας, αλλά με μεγάλη σημασία στις περιοχές με πολύ μικρές δασικές εκμεταλλεύσεις όπου οι ιδιοκτήτες δεν έχουν συμφέρον να εκπονήσουν σχέδια διαχείρισης για τις μεμονωμένες εκμεταλλεύσεις τους.

5. ΕΙΔΗ ΕΠΙΛΕΞΙΜΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ

Πέντε κύρια είδη δαπανών «σύστασης» και υλοποίησης για έργα συνεργασίας είναι επιλέξιμα προς κάλυψη από τη χρηματοδότηση Αγροτικής Ανάπτυξης της ΕΕ:

α. **Μελέτες/ σχέδια:** ενδεχομένως να περιλαμβάνουν συγκεκριμένες τεχνικές μελέτες/ έρευνες, μελέτες σκοπιμότητας, εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων, χάραξη στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης κ.λπ.

β. **Εμψύχωση:** ουσιαστικά καλύπτει την κινητοποίηση και τη συμμετοχή / στρατολόγηση συμμετεχόντων σε μια δραστηριότητα συνεργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εμψύχωση μπορεί επίσης να περιλαμβάνει τον προσδιορισμό και την καλλιέργεια σχετικών ιδεών, τη διοργάνωση κατάρτισης, τη διευκόλυνση του διαλόγου των ενδιαφερόμενων φορέων και τη γενική δικτύωση μεταξύ τοπικών παραγόντων και ενδιαφερόμενων φορέων.

γ. **Λειτουργικές δαπάνες της συνεργασίας:** δεν αφορά όλες τις λειτουργικές δαπάνες, αλλά μόνο αυτές που απορρέουν ειδικά από την «πράξη» της συνεργασίας (π.χ. ο μισθός του συντονιστή).

δ. **Άμεσες δαπάνες συγκεκριμένων σχεδιασμένων έργων:** δαπάνες (συμπεριλαμβανομένων επενδυτικών δαπανών) που απορρέουν απευθείας από τις δραστηριότητες ενός έργου συνεργασίας. Διαφέρουν από τα σημεία α), β) και γ) ανωτέρω.

ε. **Προώθηση:** για την περίοδο 2014-2020, αφορά ειδικά τις βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και τις τοπικές αγορές, αλλά θα μπορούσε να επεκταθεί για να συμπεριλάβει άλλες δαπάνες προώθησης (π.χ. ευαισθητοποίηση) στο πλαίσιο στρατηγικής / σχεδίου Έξυπνων Χωριών.

Στη συνέχεια, υπάρχουν δύο επιλογές για τη χρήση αυτών των κατηγοριών δαπανών:

1. Η πρώτη επιλογή είναι να χρησιμοποιηθεί η χρηματοδότηση της συνεργασίας για να καλύψει μόνο τις δαπάνες σύστασης ή/και λειτουργίας της κοινής δραστηριότητας ενώ θα χρησιμοποιηθούν άλλες πηγές χρηματοδότησης (περιλαμβάνονται άλλα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης) για την κάλυψη των δαπανών που προκύπτουν πιο άμεσα από τις δραστηριότητες του έργου και
2. Η δεύτερη επιλογή συνίσταται στην κάλυψη όλων των δαπανών με τη χρηματοδότηση της συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών που είναι επιλέξιμες στο πλαίσιο άλλων μέτρων του ΠΑΑ, όπως η επιμόρφωση και η παροχή συμβουλών (Μέτρο 2 ΠΑΑ) ή οι επενδύσεις (Μέτρο 4 ΠΑΑ). Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει να τηρούνται τα ανώτατα ποσά ή ο συντελεστής στήριξης των άλλων μέτρων. Ο στόχος είναι, ιδίως όταν καταβάλλεται ενίσχυση ως συνολικό ποσό, να μειωθεί ο διοικητικός φόρτος που επιφέρει η χρήση πολλών διαφορετικών μέτρων. Αυτή ενδέχεται να είναι η πιο ενδεδειγμένη επιλογή για την απλούστευση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση για μια στρατηγική / ένα σχέδιο Έξυπνων Χωριών.

Η στήριξη μπορεί να καλύπτει έως και 100% των επιλέξιμων δαπανών, εκτός εάν

i) ισχύουν κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και επιβάλλουν χαμηλότερο συντελεστή ή ii) στην περίπτωση της δεύτερης επιλογής ανωτέρω, η χρηματοδότηση συνεργασίας καλύπτει δαπάνες (κυρίως επενδυτικές δαπάνες) που είναι επιλέξιμες για στήριξη από άλλα μέτρα στα οποία ισχύει χαμηλότερη ένταση ενίσχυσης.

© Freepik

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Ενώ οι επιχειρησιακές ομάδες της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ – που εστιάζουν στους τομείς της γεωργίας και της δασοκομίας – ενδέχεται να μη συνδέονται άμεσα με την έννοια των Έξυπνων Χωριών, η προσέγγιση της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ προσφέρει πολύτιμα διδάγματα, ιδίως όσον αφορά τη σημασία της καλής διευκόλυνσης / εμψύχωσης.

Οι υπηρεσίες στήριξης της καινοτομίας (περιλαμβάνονται οι διαμεσολαβητές καινοτομίας) αποτελούν σημαντικό στοιχείο της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ και μπορούν να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο σε όλο τον κύκλο ζωής μιας Επιχειρησιακής Ομάδας από τα πρώιμα στάδια καταγραφής καινοτόμων ιδεών έως τη διάδοση των αποτελεσμάτων του έργου. Αυτή η λειτουργία μπορεί να συγκριθεί με τη λειτουργία του διευκολυντή κοινότητας Έξυπνων Χωριών που θα επιτελέσει ένα ή περισσότερα (ή όλα!) από τα ακόλουθα καθήκοντα:

- Βοηθά στην καταγραφή των αναγκών της κοινότητας.
- Διευκολύνει τη σύσταση κατάλληλων ομάδων της κοινότητας και συγκεκριμένων εταιρικών σχέσεων διαμεσολαβητών (π.χ. δημόσιου-ιδιωτικού τομέα) σε σχέση με τις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητας.
- Στηρίζει την ανάπτυξη της στρατηγικής / του σχεδίου των Έξυπνων Χωριών, συμπεριλαμβανομένων προπαρασκευαστικών μελετών, διαδικασιών διαβούλευσης κ.λπ.
- Στηρίζει τη συνεχή διαχείριση / διακυβέρνηση της στρατηγικής των Έξυπνων Χωριών και σχετικών διαδικασιών στην κοινότητα.
- Διαχειρίζεται συγκεκριμένες δραστηριότητες συνεργασίας στη στρατηγική των Έξυπνων Χωριών.
- Συντονίζει την ανάληψη άλλων κονδυλίων και
- Διαδίδει/ ενσωματώνει καινοτόμες προσεγγίσεις/ πρακτικές (π.χ. κοινωνική καινοτομία) στην κοινότητα.

Όλα αυτά τα καθήκοντα θα είναι επιλέξιμα για στήριξη με χρηματοδότηση για δραστηριότητες συνεργασίας.

7. ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ «ΑΚΟΜΑ ΠΙΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ» ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Στην περίοδο προγραμματισμού 2014-2020 υπάρχει η τάση να θεωρούνται το πρόγραμμα LEADER και το μέτρο συνεργασίας ως διακριτές πρωτοβουλίες και, παρά τα εμφανή συμπληρωματικά στοιχεία, υπάρχουν σχετικά λίγες περιπτώσεις στρατηγικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των Ομάδων Τοπικής Δράσης και των Επιχειρησιακών Ομάδων της ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ. Αυτή η διάκριση θα πρέπει τώρα να ξεπεραστεί παρέχοντας στα κράτη μέλη την ευελιξία να σχεδιάσουν διαφορετικούς συνδυασμούς συνεργατικών παρεμβάσεων (περιλαμβάνονται LEADER/CLLD, ΕΣΚ-ΓΕΩΡΓΙΑΣ και Έξυπνα Χωριά) στο πλαίσιο των ενιαίων διατάξεων του άρθρου 71 του προτεινόμενου νέου κανονισμού για τα Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ για την περίοδο 2021-2027.

Συνεπώς, υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για το συνδυασμό προσεγγίσεων και εργαλείων προκειμένου να προκύψει μια «ακόμα πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση» για τα Έξυπνα Χωριά σε σύγκριση με την ήδη υπάρχουσα στο πλαίσιο της προσέγγισης των LEADER/CLLD μόνο.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη σημαντική εμβέλεια και τις ευέλικτες διατάξεις του άρθρου 71, ο πιο ενδεδειγμένος μηχανισμός υλοποίησης για τις Διαχειριστικές Αρχές που επιθυμούν να στηρίξουν τα Έξυπνα Χωριά μπορεί να είναι κάποια μορφή «εργαλειοθήκης» των παρεμβάσεων του άρθρου 71, με την προθυμία των κρατών μελών, δεδομένης της πρόσθετης επικουρικότητας που παρέχει το νέο μοντέλο υλοποίησης της ΚΑΠ.

Για παράδειγμα, η εργαλειοθήκη μπορεί να αποτελείται από τέσσερα «επίπεδα» παρέμβασης (δείτε διάγραμμα 1):

- **ΕΠΙΠΕΔΟ 1:** προλείανση/προετοιμασία του εδάφους σε επίπεδο χωριού ή σε ομάδες χωριών σε μια περιοχή του LEADER.
- **ΕΠΙΠΕΔΟ 2:** εμψύχωση και διαμεσολάβηση συνεργασίας / εταιρικής σχέσης ανάμεσα σε χωριά/ περιοχές/ οντότητες στις ίδιες ή διαφορετικές περιοχές (LEADER και εκτός LEADER).
- **ΕΠΙΠΕΔΟ 3:** καλλιέργεια ευρύτερης συνεργασίας για συγκεκριμένα θέματα/ προκλήσεις σε μια περιοχή LEADER ή κάλυψη των κενών όποτε δεν εφαρμόζεται η προσέγγιση των LEADER/CLLD και
- **ΕΠΙΠΕΔΟ 4:** αξιοποίηση ενός ή περισσότερων από τα άλλα επίπεδα για τη χρήση εκτεταμένων/ ήπιων παρεμβάσεων που πηγάζουν από άλλα άρθρα (π.χ. για επενδύσεις μεγαλύτερης κλίμακας [4]) του κανονισμού για την ΚΑΠ κατά την περίοδο 2021-2027 ή άλλα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία («ΕΔΕΤ»), καθώς και χρηματοπιστωτικά μέσα, ιδιωτική χρηματοδότηση κ.λπ.

Διάγραμμα 1. Εργαλειοθήκη Έξυπνων Χωριών

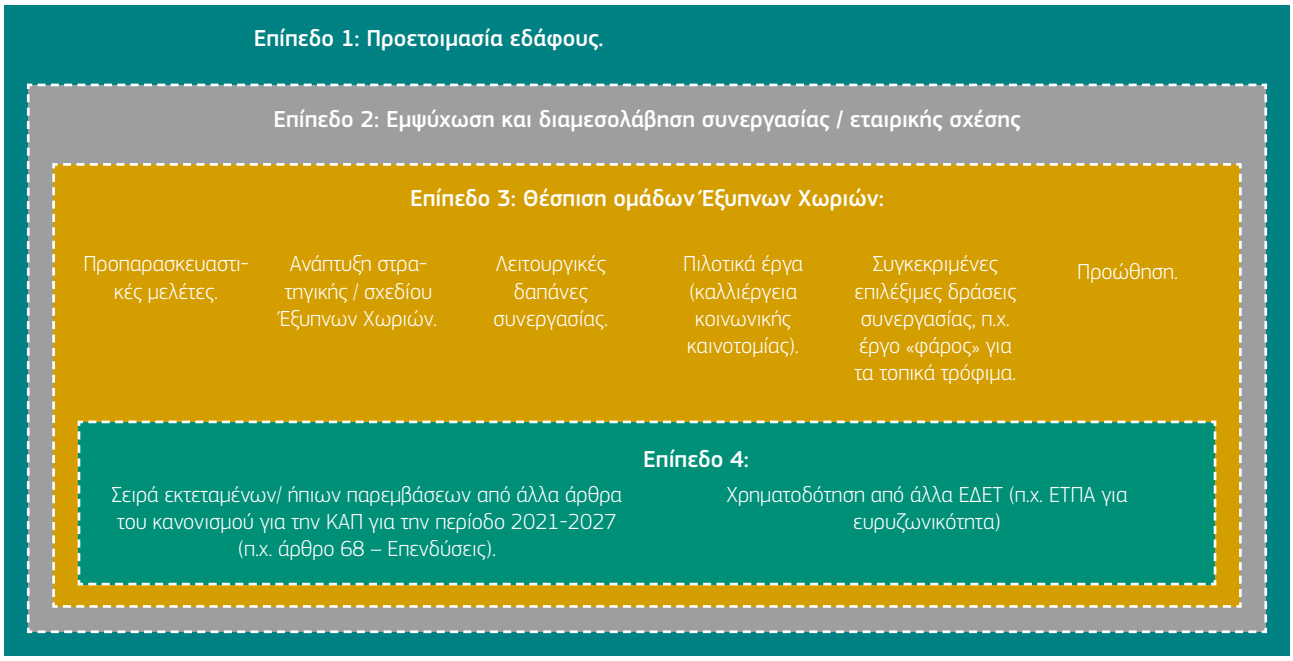

Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) των LEADER/CLLD θα μπορούσαν να αναλάβουν τα ηνία στη δική τους περιοχή για την εμψύχωση των τοπικών κοινοτήτων και την προετοιμασία του εδάφους σε επίπεδο χωριού, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ικανοτήτων με κατάρτιση, καθοδήγηση μεταξύ ομοτίμων και επενδύσεις μικρής κλίμακας. Μεμονωμένες κοινότητες, τοπικές ενώσεις, ΜΚΟ κ.λπ., οι οποίες ενεργούν με δική τους πρωτοβουλία, θα μπορούσαν να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν στρατηγικές των Έξυπνων Χωριών χρησιμοποιώντας τις διαθέσιμες ροές χρηματοδότησης στη χρηματοδοτούμενη εργαλειοθήκη του άρθρου 71.

Στις περιοχές με ΟΤΔ, η «εργαλειοθήκη» θα μπορούσε να χρηματοδοτείται κατά κύριο λόγο από τα LEADER/CLLD ενώ σε περιοχές χωρίς ΟΤΔ θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα κονδύλια συνεργασίας για να επιτευχθεί μεγαλύτερη οικονομία κλίμακας ή να καλυφθούν τα κενά μέσω ανεξάρτητων προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων.

Το κρίσιμο ζήτημα είναι να σκεφτούν οι διαχειριστικές αρχές εποικοδομητικά και δημιουργικά κατά τον προσδιορισμό των δικών τους παρεμβάσεων συνεργασίας.

ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ *(πολλές από αυτές διατίθενται μόνο στην αγγλική γλώσσα)*

Για όλες τις πιο πρόσφατες πληροφορίες για τις θεματικές ομάδες: https://enrd.ec.europa.eu/enrd-thematic-work/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages_en

Πύλη Έξυπνων Χωριών: ανακαλύψτε έξυπνα έργα, πρωτοβουλίες, προσεγγίσεις και δίκτυα: https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal_en

(4) Περιλαμβάνονται επενδύσεις βάσει του άρθρου 68 (Επενδύσεις) του προτεινόμενου κανονισμού (COM(2018) 392 final) σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τα Στρατηγικά Σχέδια της ΚΑΠ για την περίοδο 2021-2027.

Ευχαριστίες
Ευχαριστούμε το Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2020 για τη μετάφραση στα ελληνικά του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου.

Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης

https://enrd.ec.europa.eu

ENRD Contact Point
Rue de la Loi / Wetstraat, 38 (bte 4)
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 2 801 38 00
info@enrd.eu